

Ülevaade TTÜ Raamatukogu tegevusest 2002. aastal

Vabariigi Valitsuse 24. septembri 2002. a. korraldusega nr. 625-k nimetati TTÜ Raamatukogu viieks aastaks teadusraamatukoguks. Üheltpoolt kohustab see raamatukogu täitma Haridusministri 15. jaanuari 2002. a. määruses nr. 10 sätestatud teadusraamatukogudele esitatavaid nõudeid, teiselt poolt tagab täiendava riikliku finantseerimise teadusinformatsiooni hankimiseks. Sama määrusega tunnistati kehtetuks Kultuuri- ja haridusministri 12. detsembri 1994. a. määrus nr. 19 "Teaduslike keskraamatukogude tegevuspõhimõtete ja loetelu kinnitamine".

4. septembril sõlmiti koostööleping Eesti Standardiametiga (EVS), mille põhjal raamatukogu tõhustab teabe levitamist standardite, standardinfo otsingu ja EVS koolitusürituste kohta ning saab osta EVS väljaandeid soodushindadega.

Raamatukogu personali vähendati 5 ametikoha võrra. Tänu rektori reservist saadud lisarahale õnnestus mõnevõrra suurendada töötajate palkasid.

Raamatukogu arvudes 2000 – 2002

	2000	2001	2002
Saadud raamatuid	13 772	10 526	9 857
sealhulgas: ostud	10 345	7 211	6 778
annetused	1 526	1 170	851
sundeksemplarid	1 759	2 076	1 943
Saadud paber kandjal ajakirju (nimetusi)	900	730	699
Ligipääs täistekstiajakirjadele (nimetusi)	2 935	4 174	6 345
Lugejaid	17 591	18 537	18 763
Külastusi	235 032	231 092	232 197
Laenutusi	219 739	192 520	193 601
sealhulgas kojulaenutusi	110 563	109 469	112 650
Teavikute ostusummad (mln kr)	5,0	5,0	5,4
Personal	84,5	79	74

Kogude arendamine

Lisaks raamatukogu eelarve vahenditele (5,0 miljonit krooni) saadi seoses õppetegevuse rahvusvahelisustamisega Haridusministeeriumilt kogude arendamiseks 0,4 miljonit krooni sihtotstarbelist kaasfinantseerimist. Haridusministeerium rahastas tsentraalselt programmi eIFL Direct (Electronic Information for Libraries Direct) raames EBSCO andmebaaside ostu Eestisse. Teavikute hankimiseks eraldatud 5,4 miljonist kroonist kulutati perioodika tellimisele 70%, sealhulgas 4,4% eesti ja 76,6% välisperioodikale ning 19% perioodika andmebaasidele. 2002. aastal saabus jooksvalt 699 nimetust paber kandjal ajakirju, millest 126 olid eestikeelsed ja 573 võõrkeelsed (sealhulgas 89 venekeelsed). Ajakirjade varasemaid aastakäike annetasid Endel Aruja ja Olev Trass Kanadast. Paber kandjal tellitavate ajakirjade arv vähenes 31 võrra, kuid ülikooli arvutivõrgu kaudu kättesaadavate täistekstiajakirjade arv kasvas 2 171 võrra. Lisaks olemasolevatele pakettidele (Applied Science and Technology Plus, EBSCO, ScienceDirect piiratud ulatuses) osteti märtsis ligipääs Springeri ajakirjade pakatile SpringerLink ja novembris IEEE/IEE väljaannete pakatile IEL Online. Mõlemad

lepingud õnnestus sõlmida väga soodsatel tingimustel. Juunist alates kehtib ScienceDirecti kasutamisel All Science Freedom Agreement, mis võimaldab suhteliselt väikese lisatasu eest kasutada kõiki paketti kuuluvaid ajakirju (1 133 nimetust). Kokku oli raamatukogu poolt hangitud ligipääs 6 345 ajakirja täistekstidele.

Raamatute ostmiseks kulutati 30% eraldatud rahast, sealhulgas 37,7% eesti ja 62,3% välisraamatutele. Võrreldes eelmise aastaga kulutati raamatute ostmiseks raha rohkem, kuid arvuliselt saadi 661 eksemplari vähem. Põhjuseks on raamatute pidev kallinemine – 2002. aastal hangitud eestikeelse raamatu keskmine hind oli 141 krooni (2001. aastal - 139 krooni), ingliskeelsel – 1 230 krooni (2001. aastal – 1 013 krooni). Saabunud sundeksemplaridest võeti kogusse 2 407 trükist, teistele raamatukogudele loovutati 1 405 trükist. Annetusena saadi 1 126 trükist. Enamik annetusi pärineb Eesti asutustelt ja üksikisikutelt, suurema koguse raamatuid saatis ka Endel Aruja Kanadast. Majandusteaduskond andis raamatukogule üle viimase viie aasta diplomi- ja magistritööd – kokku 1 404 nimetust. Endise rektori Boris Tamme perekond andis raamatukogule üle tema raamatuid ja mitmesuguseid dokumente isiklikust arhiivist. Raamatukogul oli 110 vahetuspartnerit 20 riigis. Välisvahetuse teel saadi 431 raamatut ja jadväljaannet ning 140 nimetust ajakirju.

Arvele võeti 9 857 raamatut keskmise eksemplaarsusega 2,0. Eestikeelse raamatu keskmine eksemplaarsus oli 1,4 võõrkeelsel - 1,3 ja õpikul – 27,3. Ajalehti saadi 54 nimetust, sealhulgas 23 eesti- ja 31 võõrkeelset.

Jätkus kogude puhastamine aegunud ja liiases eksemplaarsuses kirjandusest. Põhikogust kustutati 11 056 eksemplari raamatuid ja ajakirjade säilitusaegadest lähtudes 7 500 ajakirjanumbrit. Õppekirjandust kustutati 20 455 eksemplari. Paigutati ümber 2/3 õppekirjanduse kogust, et tekitada ruumi energeetikateaduskonna raamatukogust ära toodud soojustehnikaalasele kirjandusele. Kokku kustutati 34 003 arvestusüksust. Aasta lõpuks oli kogudes 711 064 arvestusüksust.

Raamatukogu- ja infoteenindus

Lugejaskonna koosseisus ei ole eelmise aastaga võrreldes olulisi muudatusi toimunud. TTÜ üliõpilased moodustasid lugejaskonnast 56,2%, TTÜ magistrandid – 7,1%, TTÜ õppejõud, teadurid, doktorandid, insenerid ja teenistujad – 7,2%, ülikoolivälised lugejad - 29,5%. Lugejate arv suurenes eelmise aastaga võrreldes 1,2%. 18 763 lugejat külastas raamatukogu kokku 232 197 korral, mis tähendab, et keskmiselt külastas raamatukogu ligi tuhat lugejat päevas ja keskmine lugeja käis aasta jooksul raamatukogus 12,4 korda. Külastuste arv kasvas eelmise aastaga võrreldes 1 105 võrra. Kokku laenutati 193 601 teavikut. Laenutuste koguarv kasvas eelmise aastaga võrreldes 1 081 võrra (kojulaenutuste arv – 3 181 võrra). Võlglastele saadeti 1 150 meeldetuletust. Eesti Hoiuraamatukogult renditud pindadel asuvatest vanema kirjanduse kogudest telliti keskmiselt 10 trükist päevas.

EBSCO andmebaasides tehti ülikooli arvutivõrgu kaudu 16 144 otsingut ning laaditi alla 10 443 referaati ja 11 645 täistekstiaartiklit. Applied Science and Technology Plusi kasutati 3 410 korral. ScienceDirecti kasutati 11 704 korral ning laaditi alla 17 440 täistekstiaartiklit. Lisaks ostetud pakettidele tehti ülikooli arvutivõrgus lühiajaliselt

kättesaadavaks 14 sidusandmebaaside tutvumispaketti. Infoosakonna referendid nõustasid lugejaid andmebaaside, elektronkataloogi, raamatukogu veebisaidi ja tutvumispakettide kasutamisel 57 korral. Raamatukogu rõdul asuvaid arvuteid kasutas 3 329 lugejat. Peamiselt teostati infootsinguid ja kasutati sidusandmebaase. Lugemissaalis asuvad 8 internetiühendusega Windows-terminali olid pidevalt hõivatud ning sageli tekkisid nende kasutamiseks järjekorrad. Septembris ühendati pearaamatukogu traadita (WiFi – Wireless Fidelity) internetivõrku, mis võimaldab kiiret ja mobiilset juurdepääsu Interneti ressurssidele vastava võrgukaardiga varustatud süle- või pihuarvutilt.

Esimese kursuse üliõpilaste teenindamiseks oli õpikute osakonnas 2.–12. septembrini avatud täiendav laenutuspunkt, mida 9 päeva jooksul külastati 2 121 korral ja kust laenati 6 386 õpikut (see on keskmiselt 236 lugejat ja 710 laenutust päevas). Vanemate kursuste üliõpilased külastasid samal ajal põhiteeninduspunkti 2 927 korral ja laenasid 9 217 õpikut (keskmiselt 325 lugejat ja 1 024 laenutust päevas).

Eelmiste aastatega võrreldes suurenes raamatukogudevahelise laenutuse (RVL) kasutamine. RVL teel saadi 329 trükist või koopiat (Eestist 54, välismaalt 317). Tellimuste täitmise protsent oli 89. Tellijaid oli 71. RVL teenuse aktiivsemad kasutajad olid mehaanikateaduskond (77 tellimust) ja keemiateaduskond (62 tellimust). Välja saadeti 388 trükist või koopiat. Tellimuste täitmise protsent oli 77. Sagedasemad tellijad olid maakondade keskraamatukogud ja rakenduskõrgkoolide raamatukogud.

Raamatukogus registreeriti kokku 8 633 päringut. Infoosakond vastas 2 140 päringule (sellest 178 elektroonilise infoteeninduse kaudu). Mahukamaid infoosakonna referentide poolt lahendatud päringuid oli 65. Valikteadistuse korras edastati infot füüsikalise keemia õppetoolile, Eesti Juhtimiskvaliteedi Keskusele ja Kommunaalprojektile. Kataloogikonsultant vastas kokku 6 431 leidumuspäringule. Bibliograafiaosakonnas vastati 49 päringule Tehnikaülikooli publikatsioonide, õppejõudude ja ajaloo kohta. Ülikooli struktuuriüksuste tellimisel koostati publikatsioonide loetelusid ja tehti väljatrükke bibliograafiaosakonnas koostatavatest andmebaasidest.

Virtuaalraamatukogu projekti raames jätkati raamatukogu veebisaidi rubriigi “Teemaväravad” (varem “Erialainfoallikad”) täiendamist, mis hõlbustab erialainfo otsingut erinevatest allikatest. Aasta lõpuks sisaldasid teemaväravad 920 süstematiseeritud linki kümnes ainevaldkonnas.

Õppeaine UTT3011 raames korraldati bibliograafiakursus “Traditsiooniline ja elektrooniline infootsing raamatukogus” bakalaureuse- ja diplomioppe esimese kursuse üliõpilastele. Infoosakonna 7 töötajat pidasid 71 rühmale 78 tundi loenguid ja viisid läbi 213 tundi harjutusi. Kursuse läbis 1 357 üliõpilast. Osa kursusest – teavikute iseseisev otsing elektronkataloogist – korraldati veebipõhise kaugkoolitusena, mille läbis 1 295 üliõpilast. Korraldati ka erialainfootsingu kursused arvuti- ja süsteemitehnika magistrantidele (valikaine SR05050) ning keemia- ja materjalitehnoloogia magistrantidele (valikaine SR05051), kokku 20 tundi. Kursused läbis 24 magistranti. Teaduskonna initsiatiivil viidi valikaine Keemiainformaatika (KKF3630) raames läbi 60 infootsingu harjutustundi esmakursuslastele. Arvestuse sai

47 üliõpilast. Õppejõududele ja teaduritele korraldati õppetoolides individuaalseid õppusi andmebaaside ja elektronkataloogi efektiivsemaks kasutamiseks.

Korraldati 47 kirjanduse teemanäitust, sealhulgas 3 TTÜ õppejõudude ja teadurite isikunäitust. Jätkati TTÜ autorite publikatsioonide aastanäituste korraldamist. Pearaamatukogu lugemissaalis toimus 40 uudiskirjanduse näitust, lisaks eksponeeriti uudiskirjandust rõdul, õpikute osakonnas, majandusteaduskonna ja energeetikateaduskonna raamatukogudes. Uudiskirjanduse ja teemanäitustel eksponeeritud teavikute nimestikud publitseeriti raamatukogu veebis.

Teadus- ja arendustegevus

Raamatukogu töötajad avaldasid 10 artiklit ajakirjades ja kogumikes, 15 ajaleheartiklit, 4 käsikirja ning osalesid 30 konverentsil ja seminaril. Trükkis ilmus 1 raamat, andmebaaside tutvustamiseks koostati 17 voldikut või lehtmaterjali. Rahvusvahelistel konverentsidel ja seminaridel peeti 4 ettekannet, kodumaistel - 6.

Raamatukogul ei ole sihtotstarbeliselt finantseeritavat põhiteemat. Teadus- ja arendustegevuse põhisuundadeks olid teadlaste ja spetsialistide infovajaduste uurimine, teadusbibliograafia andmebaaside genereerimine ja väljaannete koostamine, programmide ja rakendusmaterjalide väljatöötamine lugejatele infosüsteemide kasutamise ja infootsingu meetoodika õpetamiseks, raamatukogu infosüsteemi täiustamine ning veebipõhiste rakenduste väljatöötamine.

Raamatukogu teadur Aiki Tibar õpib alates aprillist Tampere Ülikooli infoteaduste osakonna doktorantuuris. Doktoritöö teema on "Tehnikateadlaste infovajadused ja infootsikäitumine". Raamatukogus jätkus töö teemal "TTÜ teadlaste infovajadused ja infootsikäitumine", mille eesmärgiks on teadlaste raamatukogu- ja infoteeninduse optimeerimine. Täiendati uuringu läbiviimise meetoodikat, töötati välja vastav andmebaasirakendus, koguti ja sisestati andmeid. Jätkus sidusandmebaaside testimine, kasutusandmete analüüsimine ja pakettide evalveerimine.

Jätkus teadusbibliograafia andmebaaside genereerimine ja väljaannete koostamine. TTÜ publikatsioonide andmebaasi sisestati 2 163 kirjet, dissertatsioonide andmebaasi - 403 kirjet ja Eesti tehnikaartiklite retrospektiivandmebaasi - 304 kirjet. TTÜ teadlaste ja õppejõudude biograafilisse faktiandmebaasi sisestati 87 uut kirjet ja selles täiendati 497 kirjet. Vastavalt raamatukogudevahelisele tööjaotusele sisestati Eesti tehnikaartiklite jooksva bibliograafia andmebaasi (elektronkataloog ESTER) 1 401 kirjet.

Infosüsteemide kasutamise ja infootsingu meetoodika õpetamiseks kaasajastati koolitusprogramme, täiustati ning koostati elektroonilisi abi-, õppe- ja juhendmaterjale.

Mitmesuguseid arendustöid tehti ELNET Konsortsiumi infosüsteemi INNOPAC integreerimiseks raamatukogu veebirakendustega. Alustati INNOPAC Millenniumi Java kliendil põhinevate moodulite (komplekteerimine, kataloogimine, laenus, perioodika) testimist. Jätkusid ettevalmistustööd INNOPACi laenusmooduli kasutuselevõtuks. Raamatukogu lugejate andmebaasi sisestati aasta jooksul üle 3 000 kirje, elektronkataloogi ESTER - 16 248 bibliograafiakirjet ja 56 477

eksemplarikirjet. Jätkus võõrkeelsete raamatute ja perioodika retrospektiivne kataloogimine. Hangiti Eesti üldise märksõnastiku arvutiversioon ja tehti ettevalmistusi rakendustarkvara väljatöötamiseks, mis võimaldab seda kasutada virtuaalraamatukogu ressurssides otsingute tegemiseks. Täiustati raamatukogu veebirakendusi, laiendati veebisaidi ingliskeelset osa.

Seoses teadusraamatukogu nimetuse taotlemisega Haridusministeeriumi poolt korraldatud avalikul konkursil koostati mahukas dokumentide pakett (ülevaade raamatukogu ajaloost, organisatsioonistruktuurist ja juhtimisest, komplekteerimis- ja teeninduspoliitikast, materiaaletest, personali- ja infotehnoloogilistest ressurssidest, visioon teadus- ja arhiivraamatukogude arengusuundadest, tegevus- ja finantsaruanded, konkreetsed strateegilised ja taktikalised tegevussihid, eneseanalüüsi aruanne jne).

24.04.2003

Jüri Järs
Raamatukogu direktor